Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
PEDRO CRUZ VILLALÓN
esitatud 8. septembril 2015 [1]

Kohtuasi C-297/14

Dr. Rüdiger Hobohm
versus
Benedikt Kampik Ltd & Co. KG,
Benedikt Aloysius Kampik
ja
Mar Mediterraneo Werbe- und Vertriebsgesellschaft für Immobilien SL

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Bundesgerichtshof (Saksamaa))

Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala — Õigusalane koostöö tsiviil- ja kaubandusasjades — Määrus (EÜ) nr 44/2001 — Kohtualluvus tarbijalepingute puhul — Artikli 15 lõike 1 punkt c — Teise liikmesriiki suunatud tegevus — Tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki suunatud kutse- või äritegevus — Käsundusleping, millega taotletakse sellise varasema lepingu majandusliku eesmärgi saavutamist, mis oli sõlmitud tarbija liikmesriiki suunatud kutsetegevuse raames

1. Käesolev eelotsusetaotlus, mille on esitanud Bundesgerichtshof, käsitleb võimalust nõustuda tarbija elukohajärgse kohtualluvusega, mis on ette nähtud määruses (EÜ) nr 44/2001 [2], sellises olukorras, kus pärast sõlmitud ja juba täidetud lepingut vahendamaks kinnisasja omandamist Hispaanias – tegevus, mida kutsealal tegutsev isik suunas Saksamaale reklaami vahendusel – on sõlmitud käsundusleping, et lahendada teatud raskused, mis olid seotud viidatud kinnisasja müügilepinguga.

2. See juhtum annab seega Euroopa Kohtule uuesti võimaluse võtta seisukoht Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c ja artikli 16 lõike 1 tõlgendamise kohta, mida on kohtupraktikas juba korduvalt tõlgendatud, eelkõige kohtuotsustes Pammer ja Hotel Alpenhof, [3] Mühlleitner, [4] Emrek, [5] ning Maletic. [6]

3. Erinevalt viidatud kohtuasjadest, millega seoses oli Euroopa Kohtul võimalus võtta seisukoht nimetatud sätete osas (ja seda alati üheainsa lepingu raames), on siinse asja eripära selles, et viidatakse olukorrale, kus on sõlmitud erinevad lepingud erinevate teenuste kohta ja sõlmitud erinevatel aegadel, ehkki neil on teatud seos. Eelkõige ja nagu on märgitud, küsib siseriiklik kohus Euroopa Kohtult

1 — Algkeel: hispaania.

2 — Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrus kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42). Alates 10. jaanuarist 2015 on see määrus asendatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012.aasta määrusega (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (ELT 2012, L 351, lk 1).

3 — C-585/08 ja C-144/09, EU:C:2010:740.

4 — C-190/11, EU:C:2012:542.

5 — C-218/12, EU:C:2013:666.

6 — C-478/12, EU:C:2013:735.

tarbijale antud võimaluse kohta esitada oma elukohajärgsesse kohtusse hagi kutsealal tegutseva isiku vastu seoses lepinguga, mis vastavalt esitatud andmetele ei kuulu otseselt tema lepingupartneri selle tegevuse raamesse, mida see lepingupartner suunab tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki, kuid mille eesmärk on täita poolte vahel varem sõlmitud lepingut, mis sõlmiti sellise suunatud tegevuse raames.

4. Siinse kohtuasja vaidlus keskendub seega spetsiifilisele küsimusele, kas Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punktis c esitatud nõudeid võib lugeda täidetuks seose alusel, mis on kahe lepingu vahel, mis sõlmiti tarbijaga järjestikku, millel on omavahel tugev side, kuid millest vaid esimene on sõlmitud otseselt tegevuse raames, mida nimetatud kutsealal tegutsev isik suunab reklaami vahendusel tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki.

I. Õiguslik raamistik

5. Brüsseli I määruse põhjendustes 11, 12, 13 ja 15 on sätestatud järgmist:

„(11) Kohtualluvuse eeskirjad peavad olema hästi etteaimatavad ning lähtuma põhimõttest, et tavaliselt on kohtualluvus seotud kostja alalise elukohaga ning seepärast peab kohtualluvus alati olemas olema, välja arvatud teatavatel täpselt määratletud juhtudel, kui kohtuvaidluse sisu või osapoolte autonoomia eeldab teistsugust seotust. Selleks et ühiseeskirjad oleksid läbipaistvamad ja et vältida kohtualluvuse konflikte, peab juriidilise isiku alaline asukoht olema autonoomselt määratletud.

(12) Lisaks kostja alalisele elukohale peaks kohtualluvusel olema ka muid aluseid, mis toetuksid tihedale seosele kohtu ja menetluse vahel või aitaksid kaasa tõrgeteta õigusemõistmisele.

(13) Kindlustus-, tarbija- ja töölepingute puhul tuleks nõrgemat poolt kaitsta soodsamate kohtualluvuse eeskirjadega kui üldised eeskirjad.

[…]

(15) Harmoonilise kohtumõistmise huvides tuleb samaaegsete menetluste võimalust võimalikult vähendada ja tagada, et kahes liikmesriigis ei tehta vastuolulisi kohtuotsuseid. Pooleliolevate kohtuasjade ja nendega seotud kaebuste lahendamiseks ning selleks et ennetada probleeme, mis tulenevad siseriiklikest erinevustest seoses ajaga, mille korral saab kohtuasja pidada pooleliolevaks, peab olema selge ja tõhus süsteem. Käesoleva määruse kohaldamisel tuleb see aeg autonoomselt kindlaks määrata.”

6. Kohtualluvuse kindlaksmääramise eeskirjad on esitatud Brüsseli I määruse II peatükis. Nimetatud II peatüki 1. jaos asuva artikli 2 („Üldsätted”) lõike 1 kohaselt „kaevatakse isikud, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, selle liikmesriigi kohtutesse nende kodakondsusest hoolimata”.

7. Brüsseli I määruse samas jaos asuva artikli 3 lõikes 1 on märgitud, et „[i]sikuid, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, saab teise liikmesriigi kohtusse kaevata üksnes käesoleva peatüki 2.–7. jaos sätestatud korras”.

8. Brüsseli I määruse II peatüki 4. jagu, mis hõlmab artikleid 15-17, käsitleb kohtualluvust tarbijalepingute puhul. Brüsseli I määruse artikli 15 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Küsimustes, mis on seotud lepinguga, mille isik ehk tarbija on sõlminud oma majandustegevusest või kutsealast sõltumatul eesmärgil, määratakse kohtualluvus kindlaks käesoleva jao alusel, ilma et see mõjutaks artikli 4 ja artikli 5 punkti 5 kohaldamist, kui tegemist on:

[…]

c) kõigil ülejäänud juhtudel lepinguga, mis on sõlmitud isikuga, kes tegeleb tarbija alalise elukoha liikmesriigis kutse- või äritegevusega või kelle selline tegevus on mis tahes vahenditega suunatud nimetatud liikmesriiki või mitme liikmesriigi hulgas ka nimetatud liikmesriiki, ning kui leping kuulub sellise tegevuse raamesse."

9. Brüsseli I määruse artikli 16 lõige 1 näeb ette, et „[t]arbija võib algatada menetluse teise lepinguosalise vastu selle liikmesriigi kohtutes, kus on nimetatud osalise alaline elukoht, või selle paiga kohtutes, kus on tarbija enese alaline elukoht."

II. Asjaolud ja menetlus põhikohtuasjad

10. Käesoleva eelotsuse küsimus on esitatud vaidluses, mille poolteks on Rüdiger Hobohm (hageja ja kassaator) ning teiselt poolt Benedikt Kampik LTD & Co. KG, Benedikt Aloysius Kampik (edaspidi „B. A. Kampik") ja Mar Mediterraneo Werbe- und Vertriebsgesellschaft für Immobilien S.L. (edaspidi „äriühing Mar Mediterraneo") (kostjad ja vastustajad kassatsioonastmes).

11. B. A. Kampik oli 2005. aastal vahendajaks hageja R. Hobohm'i ja äriühingu Kampik Immobilien KG vahel, et sõlmida optsioonileping korteriomandi soetamiseks alles rajatavas puhkusekompleksis Denia linnas Hispaanias, mille pidi ehitama üks Saksa arendaja. Nimetatud puhkusekompleksi reklaamiti muu hulgas ka Saksamaal saksakeelses prospektis. Eelotsusetaotlusest ilmneb, et kostjad teevad internetireklaami, milles pakkusid kinnisvaratehingute vahendamist Hispaanias.[7]

12. Hageja ja tema abikaasa sõlmisid 2006. aastal arendajaga vahenduslepingus ette nähtud müügilepingu. Pärast seda, kui ostjad olid tasunud kaks esimest osamakset kogusummas 62 490 eurot, sattus müüja 2008. aasta majandusraskustesse, mis ohustasid kompleksi valmimist.

13. Seejärel tegi B. A. Kampik hagejale ettepaneku kaasa aidata, et korteri kasutamine muutuks võimalikuks. Hageja ja tema abikaasa suundusid Hispaaniasse ja andsid B. A. Kampikule notariaalse volituse oma huvide kaitsmiseks seoses 2006.aastal sõlmitud müügilepinguga. Hageja andis B. A. Kampikule esitajatšeki summas 27 647 eurot, mis oli osa kolmandast osamaksest; B. A. Kampik kandis selle summa üle äriühingule Mar Mediterraneo, kes on samuti kostja. Lõpuks kandis R. Hobohm 2009. aastal B. A. Kampikule üle 1 448,72 eurot, mida viimase sõnul oli vaja, et kustutada hageja nimele kantud hüpoteeki. Siiski seda hüpoteeki ei kustutatud.

14. Pärast mitmeid erimeelsusi poolte vahel seoses arendaja maksejõuetusega, tühistasid hageja ja tema abikaasa B. A. Kampikule antud volitused. Hageja nõuab kostjatelt nende käsutusse antud summade tagasimaksmist. Siiski jättis Landgericht, kelle tööpiirkonda hageja elukoht jääb, hagi menetlusse võtmata, kuna ta leidis, territoriaalse kohtualluvuse järgi ei allunud hagi sellele kohtule. Selle määruse peale esitati määruskaebus, mis jäeti rahuldamata. R. Hobohm esitas kassatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule.

7 — Bundesgerichtshof ei vaidlusta fakte tuvastanud kohtu järeldust, et Hispaanias asutatud kostja vahendustegevus oli suunatud Saksamaale, ning toob esile teatud asjaolud, nagu see, et teenust pakuti internetis saksa keeles, et esitatud on e-posti aadress, mis lõpeb tippdomeeniga „.de", et on esitatud Berliini *Back Office*'i telefoninumber ja et kasutatakse saksakeelseid trükiseid.

III. Eelotsuse küsimus ja menetlus Euroopa Kohtus

15. Bundesgerichtshof esitas Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas tarbija võib nõukogu […] määruse […] nr 44/2001 […] artikli 15 lõike 1 punkti c teise alternatiivi alusel koostoimes nimetatud määruse artikli 16 lõike 1 teise alternatiiviga esitada oma elukohariigi kohtule hagi seoses lepinguga, mille ta on sõlminud isikuga, kes tegeleb kutse- või äritegevusega muus Euroopa Liidu liikmesriigis, olenemata sellest, et hagi aluseks olev leping ei kuulu otseselt tema lepingupartneri selle tegevuse raamesse, mis on suunatud tarbija alalise elukoha liikmesriiki, lepingu eesmärk on aga majandusliku tulemuse saavutamine, milleni soovitakse jõuda poolte vahel varem sõlmitud ja juba täidetud lepingu alusel, mida eelnevalt viidatud sätted hõlmavad?”

16. Euroopa Kohtule esitasid kirjalikke seisukohti Itaalia, Portugali ja Šveitsi valitsus ning Euroopa Komisjon.

IV. Eelotsuse küsimuse analüüs

A. *Euroopa Kohtule esitatud seisukohad*

17. Kõik Euroopa Kohtule esitatud seisukohad, välja arvatud Itaalia valitsuse omad, pooldavad Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c kohaldamist siinses asjas.

18. Portugali valitsus märgib, et ehkki 2005. aastal sõlmitud esimene leping lõppes müügilepingu sõlmimisega, nii et 2008. aastal sõlmitud käsundusleping ei ole vahetult seotud tegevusega, mida kostjad internetis reklaamisid, esineb siiski otsene seos mõlema lepingu vahel, kuna ilma esimese vahenduslepinguta ei esineks ka käsunduslepingut, mille eesmärk on nimelt lahendada pärast müüki tekkinud probleeme. Seetõttu väärib hageja kaitset ka käsunduslepingu raames, kuna see leping sõlmiti lähedases seoses kostjatega sõlmitud esimese lepinguga. See valitsus märgib viitega Euroopa Kohtu otsusele kohtuasjas Emrek,[8] et määruse artikli 15 lõike 1 punktis c esitamata uute tingimuste kehtestamine – näiteks põhjusliku seose esinemine esiteks vahendi, mida kasutati kutse- või äritegevuse suunamiseks tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki, ja teiseks lepingu sõlmimise vahel – läheks vastuollu selle sättega taotletud eesmärgiga. Siiski tuleb asjaolu, et kostjate Saksamaale suunatud tegevus on aluseks käsunduslepingu sõlmimisele, lugeda märgiks määruse nr 44/2001 artikli 15 lõike 1 punkti c teise alternatiivi kohaldatavuse kohta. Kokkuvõttes teeb Portugali valitsus ettepaneku vastata eelotsuse küsimusele jaatavalt.

19. Euroopa Komisjon märkis, et Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkt c on erand kostja elukohajärgse kohtualluvuse üldreeglist, ja et seetõttu tuleb seda kitsalt tõlgendada; kuid tõi seejärel välja vajaduse tõlgendada selles sättes esitatud mõisteid iseseisvalt, võttes arvesse selle ülesehitust ja eesmärke. Sarnaselt Portugali valitsusega rõhutab komisjon, et kostja Saksamaale suunatud vahendustegevus kujutab hiljem sõlmitud müügilepingu ja käsunduslepingu alust. Niisiis esineb lähedane sisuline side kostja vahendustegevuse ja käsunduslepingu sõlmimise vahel. Järelikult on vahendusleping ja käsundusleping omavahel lahutamatult seotud, millega põhjendatakse seda, et tarbijale soodsat kohtualluvust kohaldatakse mitte üksnes esimesele, vaid ka teisele. Komisjon märgib seejärel, et taoline tõlgendus on kooskõlas Euroopa Kohtu otsusega kohtuasjas Maletic.[9] Mis puudutab lõpuks nõuet, et tarbija elukohajärgne kohtualluvus peab olema ootuspärane, siis toob komisjon välja, et kostja võis mõistlikult ette näha, et käsunduslepingu suhtes kehtib sama kohtualluvus, mis tema poolt sõlmitud vahenduslepingu suhtes, kuna need kaks lepingut on lahutamatult seotud.

8 — C-218/12, EU:C:2013:666.

9 — C-478/12, EU:C:2013:735.

20. Šveitsi valitsus märgib, et Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c tarvis peab leping viitama teenusele, mida pakutakse kõnealuse äritegevuse raames, sh siis, kui pakkuja reklaamitegevus (mille osas on järeldatud, et see tegevus on suunatud tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki) ei puuduta seda konkreetset tegevust; seega on tegu selliste teenuste hõlmamisega, mis ei ole küll osaks kutsealal tegutseva isiku poolt tavaliselt pakutavatest, kuid millel on siiski piisav sisuline seos tema tavapärase tegevusega ja mida pakutakse ettevõtja samade struktuuride raames. Täiendavalt tuleks vaid ühte korda rakendada kõigi teenuste suhtes, mis võivad olla seotud kindla äritegevusega ja seda nii praktilistel kui ka põhimõttelistel kaalutlustel. Šveitsi valitsus märgib veel, et seoses teenustega, mida teenuseosutaja ei paku ametlikult, on tarbijakaitse tase madalam, arvestades et teenust ei pakuta üldiselt määratlemata arvule isikutele, vaid pakutakse individuaalselt kindlale kliendile; sellisel juhul on teenusepakkuja teadlik, et ta sõlmib lepingu kodanikuga, kes elab teises liikmesriigis.

21. Itaalia valitsus toetas seisukohta, mis oli vastupidine teistele Euroopa Kohtus esitatud seisukohtadele; see valitsus rõhutab, et kuna artikli 15 lõike 1 punkt c on erand üldreeglist, siis tuleb seda kitsalt tõlgendada. Seos korteri omandamise ja hilisema käsunduslepingu vahel ei õigusta seda, et käsunduslepingule tuleks kohaldada seda sätet koostoimes artikli 16 lõikega 1. Ehkki Itaalia valitsus tunnistab, et eespool viidatud erikohtualluvust võiks laiendada olukordadele, kus kaasneval lepingul on juriidilis-kausaalse vajaduse mõttes seos peamise lepinguga, siis ei ole olukord selline, kui seos on pelgalt majanduslik ja praktiline, nagu siinses asjas. Kui see ei oleks nii, siis võiks lai tõlgendamine kaasa tuua asjaolude kunstliku konstruktsiooni, mille ainus eesmärk on muuta rahvusvahelise pädevuse tavapäraseid eeskirju.

B. *Analüüs*

1. Esialgsed kaalutlused ja eelotsuse küsimuse ümbersõnastamine

22. Nagu eelnevalt märgiti, küsib Bundesgerichtshof, kas Brüsseli I määruse artikli 16 lõike 1 järgset tarbijate elukohajärgset erikohtualluvust on võimalik kohaldada lepingu suhtes, mis sõlmiti tarbija ja kutsealal tegutseva isiku vahel ning mis ei kuulu otseselt selle tegevuse alla, mida see kutsealal tegutsev isik suunab oma reklaamide teel tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki sama määruse artikli 15 lõike 1 punkti c tähenduses, kuid mis on siiski lähedalt seotud varasema lepinguga samade poolte vahel, mis täidab viimati mainitud sätte tingimused.

23. Allpool esitatud põhjendustel leian, et eelotsuse küsimus tuleb ümber sõnastada, et Euroopa Kohus saaks anda tarviliku vastuse.

24. Sellele eelnevalt pean vajalikuks esitada mõned üldised kaalutlused.

25. Käesolevas asjas esitatud probleemi lahendamiseks on vajalik lähtuda Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 sõnastusest. Euroopa Kohtu praktikas on seda sätet juba tõlgendatud ning korduvalt on järeldatud, et see on kohaldatav olukorras, kui on täidetud kõik kolm järgmist tingimust.[10]

26. Esiteks peab üks lepingupool olema tarbija, st isik, kes tegutseb kontekstis, mis ei ole seotud tema kutsetegevusega.[11] Põhikohtuasjas ei ole vaidlust selles, et kui põhikohtuasja kostjad tegutsesid oma kutsetegevuse raames, siis R. Hobohm tegutses kui üksikisik.

10 — Kohtuotsused Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, punkt 30, ja Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, punkt 23.

11 — Tarbija mõiste kohta Brüsseli konventsiooni ja Brüsseli I määruse kohaldamisalas, vt näiteks kohtuotsused Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15); Gabriel (C-96/00, EU:C:2002:436); Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32) ja Česká spořitelna, (C-419/11, EU:C:2013:165).

27. Teiseks peab leping tarbija ja kutsealal tegutseva isiku vahel olema tegelikult sõlmitud.[12] Sellega seoses ilmneb eelotsusetaotlusest selgelt, et R. Hobohm ja tema abikaasa sõlmisid 2008. aastal B. A. Kampikuga käsunduslepingu. Mis puudutab põhikohtuasja ülejäänud kostjaid, siis tuleb märkida, et Bundesgerichtshof tõi otseselt välja, et kassatsiooniastmes (kus põhikohtuasi praegu asub) ei oma tähtsust küsimus, kas hageja väited lepinguliste õiguste olemasolu põhjendamiseks kõigi kostjate suhtes on asjassepuutuvad, kuna apellatsioonikohus ei käsitlenud hageja väidete põhjendatust. Seetõttu leiab Bundesgerichtshof, et esitatud küsimus on samavõrd asjassepuutuv kõigi kostjate suhtes, kuna on võimalik, et kõigi nende kostjate suhtes esinevad lepingulised õigused. Neid kaalutlusi arvestades leian, et siinses asjas ei pea Euroopa Kohus seisukohta võtma küsimuses, kas hageja ja kolme kostja vahel esinevad lepingulised suhted.

28. Kolmandaks peab leping kuuluma ühte kategooriasse, mis on nimetatud viidatud artikli 15 lõikes 1,[13] mille hulgast omab põhikohtuasja jaoks tähendust punktis c[14] nimetatud, mida Euroopa Kohus on juba tõlgendanud.

29. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on selle sätte kohaldamiseks vaja täita kaks tingimust. Esiteks on vaja, et ettevõtja tegutseks oma tegevusalal tarbija elukohajärgses liikmesriigis või et tema selline tegevus oleks mis tahes vahenditega suunatud nimetatud liikmesriiki (või mitmesse liikmesriiki, sh ka tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki). Teiseks peab vaidlusalune leping olema sõlmitud sellise tegevuse raames.[15]

30. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et eraldi võetuna ei täida 2008. aastal sõlmitud käsundusleping Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c teise alternatiivi nõudeid, eelkõige kuna käsunduslepingu vahendusel toimuv ärihaldus ei saa kuuluda Saksamaale suunatud kinnisvara omandamise lepingute vahendamise tegevuse alla. Siiski kaldub see kohus omakorda järeldama, et esineb seos vahenduslepingu ja käsunduslepingu vahel, mis on piisavalt tugev, et kinnitada, et on täidetud viidatud sättes esitatud nõuded, tuginedes teleoloogilisele tõlgendusele ja tuues esile põhjusliku seose ühelt poolt kostjate Saksamaale suunatud tegevuse (mille tagajärjel sõlmiti esimene vahendusleping) ja teiselt poolt käsunduslepingu vahel. Nimelt leiab Bundesgerichtshof, et mõlemal lepingul on sama eesmärk – eluruumi omandamine ja selle tegelik kasutamine –, mistõttu mõlemaid õiguslikke suhteid tuleks koos käsitleda.

31. Niisiis rõhutab eelotsusetaotluse esitanud kohus eeskätt seda, et ehkki kohtuotsuse Emrek[16] kohaselt ei ole põhjuslik seos vajalik tingimus, tuleb seda käsitleda kaudse tõendina „suunatud tegevusest”. Sellele vaatamata kahtleb Bundesgerichtshof, kas on võimalik kasutada seda tõlgendust, kuna vastavalt väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c kitsalt tõlgendada.

32. Selles punktis on vaja välja tuua, et Bundesgerichtshofi sõnastatud eelotsuse küsimus puudutab võimalust kohaldada Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c, „lahutades” selle kahe märgitud tingimuse täitmisest. Nimelt küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas olukorras, kui esineb kutsealal tegutseva isiku suunatud tegevus tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki, võib Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c kohaldada lepingule, mis ei ole selle tegevuse raames sõlmitud, vaid on sõlmitud sama ettevõtja sellise tegevuse raames, mis ei ole otseselt suunatud tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki, tehes seda sisulise seose põhjal eelnevalt sõlmitud lepinguga.

12 — Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), punkt 30. Seoses tingimusega, et peab esinema leping tarbija ja kutsealal tegutseva isiku vahel, vt hiljutine kohtuotsus Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37), punkt 29 jj.

13 — Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), punkt 30.

14 — Nimelt ei ole siinses kohtuasjas asjassepuutuvad Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punktis a (kui on tegu kaupade järelmaksuga müügi lepinguga) ja punktis b (kui on tegu osamaksudena tasutava laenu või kaupade müügi rahastamiseks antava muud liiki krediidi lepinguga) loetletud kategooriad.

15 — Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), punkt 36.

16 — C-218/12, EU:C:2013:666.

33. Sellega seoses tuleb märkida, et lahutamatu seos Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c kahe tingimuse vahel on otsene ja nõuab, et leping kuuluks tegevuse alla, mida kutsealal tegutsev isik suunab tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki. Seega viiks eelotsuse küsimus sellises sõnastuses, nagu siseriiklik kohus selle on esitanud, tingimata eitava vastuseni.

34. Siiski leian, et tarviliku vastuse andmiseks tuleb eelotsuse küsimus ümber sõnastada, sest just mõiste „suunatud tegevus" tõlgendamine on nii eelotsusetaotluse kui ka Euroopa Kohtule esitatud seisukohtade esemeks.

35. Sel põhjusel leian, et eelotsuse küsimuse võiks esitada järgmisel kujul: „Kas Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c teist alternatiivi koostoimes artikli 16 lõike 1 teise alternatiiviga võib tõlgendada nii, et see säte on kohaldatav seoses lepinguga, mille eesmärk on tagada sellise lepingu majandusliku eesmärgi saavutamine, mis poolte vahel varem sõlmiti ja juba täideti ja mis kuulub kutsealal tegutseva isiku äri- või kutsetegevuse alla, mis on suunatud tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki?"

2. Mõiste „suunatud tegevus" ja tõend „põhjusliku seose" kohta

36. Esmalt, kui viidata mõiste „suunatud tegevus" tõlgendamisele, mis ei ole Brüsseli I määruses defineeritud, siis tuleb meenutada, et Euroopa Kohus on oma väljakujunenud praktikas rõhutanud vajadust tõlgendada Brüsseli I määruses kasutatud mõisteid autonoomselt, viidates määruse ülesehitusele ja eesmärkidele.[17] Nagu ilmneb ka määruse põhjendusest 13, eriti koostoimes selle määruse artikli 15 lõike 1 punktiga c, on nende eesmärkide hulgas ülesanne kaitsta tarbijat kui nõrgemat poolt, kes on kutsealal tegutsevast isikust lepingupartnerist juriidiliselt vähemkogenud,[18] nagu ka vähendada „samaaegsete menetluste võimalust võimalikult […] ja tagada, et kahes liikmesriigis ei tehta vastuolulisi kohtuotsuseid".[19]

37. Teisest küljest ja samuti Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktikat arvestades, tuleb rõhutada, et ehkki pole mingit kahtlust, et Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c ja artikli 16 eesmärk on kaitsta tarbijaid, ei tähenda see, et nimetatud kaitse oleks absoluutne.[20] Nagu ka Bundesgerichtshof rõhutas, on niisiis Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c erandlik laad takistuseks, et tarbijate kaitse eesmärk tooks kaasa laia tõlgendamise. Nimelt on määruse artikli 15 lõige 1 „erand nii määruse artikli 2 lõikes 1 ette nähtud kohtualluvuse kindlaksmääramise üldreeglist, mille kohaselt tuleb hagi esitada kostja elukohaliikmesriigi kohtusse, kui ka sama määruse artikli 5 punktis 1 ette nähtud reeglist, mis puudutab kohtualluvuse erijuhtumeid lepingutega seotud asjades ja mille kohaselt kuulub vaidluse lahendamine selle riigi kohtute pädevusse, kus hagi esemeks olev lepinguline kohustus täideti või tuleb täita".[21] Seetõttu tuleb Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c kitsalt tõlgendada.[22]

17 — Vt näiteks kohtuotsused Pammer ja Hotel Alpenhof (C-585/08 ja C-144/09, EU:C:2010:740), punkt 55; Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), punkt 28, ja Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), punkt 25.

18 — Vt muu hulgas kohtuotsused Ilsinger (C-180/06, EU:C:2009:303), punkt 41; Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), punkt 29; Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), punkt 33.

19 — Vt Brüsseli I määruse põhjendus 15 ja kohtuotsus Maletic (C-478/12, EU:C:2013:735), punkt 30.

20 — Kohtuotsus Pammer jay Hotel Alpenhof (C-585/08 ja C-144/09, EU:C:2010:740), punkt 70.

21 — Kohtuotsused Pammer ja Hotel Alpenhof (C-585/08 ja C-144/09, EU:C:2010:740), punkt 53; Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), punkt 26; Česká spořitelna, (C-419/11, EU:C:2013:165), punkt 26.

22 — *Ibid*. Vt samuti seoses Brüsseli konventsiooniga kohtuotsused Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15), punkt 16; Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337), punkt 13; Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32), punkt 32.

38. Neid kaalutlusi arvestades on ilmne, et Brüsseli I määruse artikli 16 lõikes 1 toodud tarbijate elukohajärgse kohtualluvuse kohaldamisega igal juhul ja pelgalt selle põhjal – ilma et oleks täidetud selle määruse artikli 15 lõike 1 punktis c esitatud tingimused –, et lepingul on sisuline seos poolte vahel varem sõlmitud lepinguga, tooks kaasa selle sätte laia tõlgenduse, millega ei saa nõustuda, võttes arvesse erikohtualluvuse erandlikku laadi Brüsseli I määruse üldises ülesehituses. [23]

39. Siiski leian allpool esitatud põhjendustel, et sisuline põhjuslik seos võib olla tõend, mis võib lubada siseriiklikul kohtul määrata kindlaks, et tegu on tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki „suunatud tegevusega" Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c tähenduses.

40. Sellega seoses tuleb meelde tuletada, et Euroopa Kohus on kohtuotsuses Emrek märkinud, et ehkki põhjusliku seose olemasolu ei ole Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c kohaselt nõutud, [24] võib see siiski olla tõendiks „suunatud tegevuse" kohta, nagu see on ka sidevahendi teel ühenduse võtmine, mis viib selleni, et tarbija on sidevahendi teel astunud lepingulisse suhtesse. [25]

41. Siiski kuulub see kohtupraktika Emreki kohtuasja eripäraste asjaolude juurde, kus põhjuslik seos ilmnes oluliselt erinevas kontekstis. Nimelt analüüsiti selles kohtuasjas põhjuslikku seost kui vajalikku tingimust Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c kohaldamiseks, ning selle tingimuse puudumine võis kujutada potentsiaalset takistust järeldusele, et tegevus oli „suunatud" tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki. Nimelt selles kontekstis leidis Euroopa Kohus, et ehkki põhjuslik seos ei saa muutuda kirjutamata tingimuseks selle tarvis, et järeldada, kas teatud tegevus on suunatud kindlasse liikmesriiki, võib see siiski olla tõendiks selle kohta.

42. Seevastu siinses asjas on käsitlusel olukord, kus põhjuslikule seosele viidatakse mitte kui võimalikule takistusele artikli 15 lõike 1 punkti c kohaldamisel, vaid kui ainsale asjaolule, mis võib põhjendada selle sätte kohaldamist. Sellega seoses ei ole põhikohtuasja asjaolude juures kahtlust, et kutsealane tegevus, mida kostja reklaamide kaudu suunas hageja elukohajärgsesse liikmesriiki, nagu ka selle tagajärjel sõlmitud leping, on asjaolud, mis on seotud 2008. aasta käsunduslepinguga peaaegu mehhaanilise põhjusliku seosega.

43. Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus põhjendatult rõhutab, ei ole siin küsimus ajalis-ruumilise põhjuslikkuse hindamises seoses põhikohtuasja poolte vahel nende esimese lepingulise suhte raames loodud usaldusliku suhtega. Vastab tõele, nagu märkis Itaalia valitsus, et põhilepingu ja kõrvallepingu vahel ei ole seost juriidilis-kausaalse vajaduse tähenduses. Ehkki põhjuslikkus, millele siin viidatakse kui tõendile „suunatud tegevusest", nõuab intensiivset sisulist seost õiguslike suhete vahel, mis siinses asjas seisneb selles, et käsunduslepingu ese on nimelt tagada, et samade poolte vahel sõlmitud esimese lepingu majanduslik eesmärk saavutatakse.

44. Siiski, ehkki võib järeldada, et selliselt määratletud põhjuslik seos võib olla üks tõend, mille põhjal kindlaks määrata kostja kutsealase tegevuse suunda, ei ole see ainus asjaolu, mis võimaldab tuvastada Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c nõuete täitmist, seda eriti siis, kui põhjuslik seos on kaudne, nagu see oli põhikohtuasjas. Nimelt ei tulene käsunduslepingu sõlmimine vahetult sellest, et kostjaks olev kutsealal tegutsev isik suunas oma tegevust reklaami teel tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki, vaid tuleneb raskustest, mis järgnesid kolmanda isikuga sõlmitud müügilepingu täitmisest tekkinud probleemidele.

23 — Mis puudutab nõuet, et tarbija ja kutsealal tegutseva isiku vaheline leping peab tegelikult olema sõlmitud, siis lükkas Euroopa Kohus samuti tagasi laia tõlgenduse, märkides, et seda tingimust „ei saa tõlgendada nii, et see nõue on täidetud ka juhul, kui tegemist on järjestikuste lepingutega, mille täitmisel lähevad teatavad õigused ja kohustused oma majandus- või kutsetegevuse raames tegutsevalt isikult üle tarbijale", kohtuotsus (C-375/13, EU:C:2015:37), punkt 30.

24 — C-218/12, EU:C:2013:666, punkt 21.

25 — *Ibid.*, punkt 29. Nimelt, nagu ma juba märkisin oma ettepanekus kohtuasjas Emrek, siis „lepingut ettevalmistavate toimingute tegemine – nagu ka tõendatud põhjusliku seose esinemine – [ei kujuta] endast küll vaikivat tingimust, mis lisandub määruse nr 44/2001 artikli 15 lõike 1 punktis c sõnaselgelt sätestatud tingimustele, küll aga lihtsustab oluliselt siseriikliku kohtu tööd, kui ta otsustab, kas majandustegevus on suunatud konkreetsesse liikmesriiki". Ettepanek kohtuasjas Emrek (C-218/12, EU:C:2013:494), ettepaneku punkt 31.

45. Niisiis peab siseriiklik kohus hindama, kas tema käsutuses olevatest kõigist asjaoludest võib tuleneda muid tõendeid peale viidatud põhjusliku seose, mis võivad viia järelduseni, et nimelt on tegu kutsealal tegutseva isiku suunatud tegevusega tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki. Nende tõendite hulgas võivad esineda (ilma et see oleks ammendav loetelu) see, kui lähedalt on seotud ühelt poolt kutsealal tegutseva isiku tegevus ning teiselt poolt tema selline tegevus, mida ta reklaami või muul teel on suunanud tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki; asjaolu, et kutsealal tegutsev isik osutab tavapäraselt oma ärihalduse teenuseid teises liikmesriigis elavatele klientidele, kellele ta samuti osutab kinnisvara vahendamise teenuseid; või asjaolu, et ettevõtja samade struktuuride raames osutatakse erinevat liiki teenuseid, nii et tarbija ei saanud mõistlikult ette näha, et lepingute suhtes kehtis erinev kohtualluvus.

46. Sel viisil tagatakse ka Brüsseli I määruse eesmärk (mis on väljendatud selle põhjenduses 11), milleks on tagada, et kohtualluvuse eeskirjad on etteaimatavad, tugevdades seega liidus elavate isikute õiguslikku kaitset. Samuti võimaldatakse hagejale kergelt kindlaks määrata kohus, kellele ta võib hagi esitada, ning kostjal näha mõistlikult ette, millisesse kohtusse teda võidakse kaevata.[26]

47. Kõige eelneva alusel pean siiski vajalikuks keskenduda siinse kohtuasja ühele täiendavale asjaolule. Nimelt tuleb esile tõsta seda, et eelotsusetaotluses on otsesõnu märgitud, et B. A. Kampik tegi „ettepaneku aidata kaasa, et korteri kasutamine muutuks võimalikuks", mille järel R. Hobohm ja tema abikaasa sõitsid Hispaaniasse ja sõlmisid käsunduslepingu. Kuna selle kohta puudub rohkem täpsustusi, siis tuleb igal juhul siseriiklikul kohtul kindlaks määrata, kas põhikohtuasjas tegid kostjad tegelikult tarbijale pakkumise käsunduslepingu sõlmimiseks.

48. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märkis siiski, et seoses käsunduslepingu esemeks oleva tegevusega ei esinenud ühtegi tõendit, mis on sisuliselt seotud reklaamiga, mida Euroopa Kohus tõi välja kohtuasjas Pammer ja Hotel Alpenhof,[27] ega võrdväärseid tõendeid.

49. Tuleb rõhutada, et Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkt c ei nõua, et kutsealal tegutseva isiku tegevus oleks suunatud tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki reklaami vahendusel,[28] vaid see viitab otsesõnu *mis tahes vahenditele*.

50. Seega peab märkima, et Euroopa Kohus esitas kohtuasjas Pammer ja Hotel Alpenhof esimeseks ja kõige ilmsemaks kriteeriumiks, et määratleda, kas tegevus on suunatud tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki, „sõnaselged avaldused, mis näitavad tahet asuda selle liikmesriigi tarbijatega kaubanduslikesse suhetesse".[29]

51. Lisaks kehtestas Brüsseli konventsiooni[30] artikli 13 esimese lõigu number kolm, mille paigutus ja ülesanne oli sama kui Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punktil c,[31] tarbijate elukohajärgne kohtalluvus seoses muu hulgas lepingutega, mille sõlmimisele eelnes tarbija elukohajärgses liikmesriigis reklaam või adresseeritud konkreetne pakkumine (arvestades samas sättes ette nähtud

26 — Vt selle kohta kohtuotsused Hypoteční banka (C-327/10, EU:C:2011:745), punkt 44, ja eDate Advertising (C-509/09 ja C-161/10, EU:C:2011:685), punkt 50.

27 — C-585/08 ja C-144/09, EU:C:2010:740. Nendeks tõenditeks on, kui „[v]aadeldav tegevus on laadilt rahvusvaheline, arvestades et see seondub turismiga, ära on toodud telefoninumber koos rahvusvahelise suunakoodiga, esimese tasandi domeeninimena on kasutusel ettevõtja asukohaliikmesriigi domeeninimest erinev nimi, näiteks „.de" või kasutatakse neutraalset esimese tasandi domeeninime, nagu „.com" või „.eu", kirjeldatakse seda, kuidas – millist teed kaudu – on võimalik ühest või mitmest muust liikmesriigist liikuma hakates jõuda teenuseosutamise kohani, ning mainitakse rahvusvahelist klientuuri, mis koosneb eri liikmesriikidest pärit klientidest, avaldades niisuguste klientide tunnistusi", punkt 83.

28 — Selles tähenduses vt U. Magnus ja P. Mankowski, *Brussels I Regulation*, 2. täiendatud trükk (München, 2012), lk 380, ja Mankowski, P., "Zum Begriff des 'Ausrichtens' auf den Wohnsitzstaat des Verbrauchers unter Art. 15 Abs. 1 lit. c EuGVVO", *Verbraucher und Recht*, 2006, lk 289–294.

29 — C-585/08 ja C-144/09, EU:C:2010:740, punkt 80.

30 — 27. septembri 1968. aasta konventsioon kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1972, L 299, lk 32; konsolideeritud tekst EÜT 1998, C 27, lk 1).

31 — Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165) punkt 28; Ilsinger (C-180/06, EU:C:2009:303) punkt 41; Pammer ja Hotel Alpenhof (C-585/08 ja C-144/09, EU:C:2010:740) punkt 57; Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), punkt 29.

piiranguid). Niisiis näitab liidu seadusandja selge tahe laiendada Brüsseli konventsiooni artikli 13 esimeses lõigus kehtestatud kaitset,[32] seda, et mõiste „mis tahes vahenditega" hõlmab mitte üksnes mis tahes reklaamivahendit, vaid ka otsest lepingut kutsealal tegutseva isiku ja tarbija vahel pärast pakkumise tegemist.[33]

52. Sellega seoses on Euroopa Kohus märkinud samuti kohtuasjas Pammer ja Hotel Alpenhof, et „[a]rtikli 15 lõike 1 punkti c sõnastust tuleb mõista nii, et see n-ö neelab varasemad mõisted „adresseeritud konkreetne pakkumine" ja „reklaam" ning katab – nagu näitab sõnastus „mis tahes vahenditega" – laiemat tegevuste skaalat".[34]

53. Kui tõepoolest tuvastatakse, et pakkumine tehti, siis on selge, et see ongi asjaolu, mis tõendab kutsealal tegutseva isiku „selgelt väljendatud tahet" „suunata" oma teenused tarbijale, kes elab teises liikmesriigis ja kes on pealegi tema klient varasema lepingulise suhte raames, mis kuulub ettevõtja sellise tegevuse alla, mis on ilmselgelt suunatud teise liikmesriiki.

54. Kokkuvõttes, arvestades kõike eelnevat, leian, et Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c teist alternatiivi koostoimes selle määruse artikli 16 lõike 1 teise alternatiiviga tuleb tõlgendada nii, et põhikohtuasja asjaoludel võib poolte vahel varasema lepingu olemasolu, mille suhtes esineb sisuline põhjuslik seos, endast kujutada tõendit järeldamaks, et kutsealal tegutseva isiku tegevus on „suunatud" tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki; seda tõendit peab aga hindama kõigi asjaolude alusel, mis on siseriikliku kohtu valduses.

55. Täiendavalt, juhul kui siseriiklik kohus järeldab, et kutsealal tegutsev isik on teinud tarbijale pakkumise, siis tuleb leida, et see pakkumine on hõlmatud mõistega „mis tahes vahenditega", millega kutsealal tegutsev isik võib suunata oma tegevust tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki.

V. Ettepanek

56. Kõiki eelnevalt esitatud argumente silmas pidades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Bundesgerichtshofi esitatud küsimusele järgmiselt:

Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punkti c teist alternatiivi koostoimes selle määruse artikli 16 lõike 1 teise alternatiiviga tuleb tõlgendada nii, et põhikohtuasja asjaoludel võib poolte vahel varasema lepingu olemasolu, mille suhtes esineb sisuline põhjuslik seos, endast kujutada tõendit järeldamaks, et kutsealal tegutseva isiku tegevus on „suunatud" tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki; seda tõendit peab aga hindama kõigi asjaolude alusel, mis on siseriikliku kohtu valduses.

Täiendavalt, juhul kui siseriiklik kohus järeldab, et kutsealal tegutsev isik on teinud tarbijale pakkumise, siis tuleb leida, et see pakkumine on hõlmatud mõistega „mis tahes vahenditega", millega kutsealal tegutsev isik võib suunata oma tegevust tarbija elukohajärgsesse liikmesriiki.

32 — Euroopa Kohus on märkinud, et kui Brüsseli konventsiooni ja Brüsseli I määruse sätetel on sama sõnastus, tuleb vastavalt määruse põhjendusele 19 tagada nende kahe instrumendi tõlgendamise järjepidevus (kohtuotsus Ilsinger, C-180/06, EU:C:2009:303, punkt 58). Ehkki määruse artikli 15 ja Brüsseli konventsiooni artikli 13 sõnastuses on olulised erinevused, tuleb esile tõsta, et nii kohtupraktikast kui ka ettevalmistavatest materjalides ilmneb, et Brüsseli I määruse artikli 15 lõike 1 punktil c on laiem ulatus, kui Brüsseli konventsiooni artikli 13 esimesel lõigul eesmärgiga „tagada uute sidevahendite ja elektroonilise kaubanduse arengut arvestades tarbijate parem kaitse". Selle kohta vt kohtuotsused Ilsinger (C-180/06, EU:C:2009:303), punkt 50; Pammer ja Hotel Alpenhof (C-585/08 ja C-144/09, EU:C:2010:740), punkt 59, ja Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), punkt 38. Vt samuti punkt 4.2 nõukogu ettepanek määrusele (EÜ) kohtualluvuse ja kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades, KOM (1999) 348 lõplik (EÜT 1999, C 376 E, lk 1).

33 — Vt selle kohta Magnus ja Mankowski, *op. cit.*, lk 380. Brüsseli konventsiooni mõiste „adresseeritud konkreetne pakkumine" on „tarbijale isiklikult, eeskätt müügiagendi või potentsiaalsete tarbijatega isiklikke kontakte loova esindaja kaudu tehtavad pakkumised", kohtuotsus Gabriel (C-96/00, EU:C:2002:436), punkt 44.

34 — Kohtuotsus Pammer ja Hotel Alpenhof (C-585/08 ja C-144/09, EU:C:2010:740) punkt 61.